

Sygn. akt II USK 383/21

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku A.T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w E.
z udziałem zainteresowanej M.T.
o zwrot nienależnie pobranego świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 listopada 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od Sądu Okręgowego w E.
z dnia 31 lipca 2020 r., sygn. akt IV Ua (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 lipca 2020 r. Sąd Okręgowy w E. oddalił apelację A.T. od wyroku Sądu Rejonowego w E. z dnia 28 grudnia 2017 r., którym to oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 3 października 2014 roku, na mocy której organ rentowy zobowiązał płatnika składek do zwrotu nienależnie wypłaconego M.W. zasiłku chorobowego za okres od dnia 11 marca 2014 r. do dnia 31 lipca 2014 r. wraz z odsetkami w łącznej kwocie 21.451,55 zł.

Sąd Okręgowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy podzielił argumentację Sądu Najwyższego, że zachowanie płatnika polegające na przekazaniu pozwanemu nieprawdziwych danych co do statusu pracowniczego zainteresowanej M.W., z którą A.T. zawarł pozorną umowę o pracę, należy ocenić jako przez niego

zawinione. Płatnik, na co wskazywał zresztą słusznie Sąd Rejonowy, miał bowiem pełną wiedzę, że zainteresowana - jego konkubina jest w ciąży i że nie ma realnej potrzeby jej zatrudnienia z punktu widzenia interesu gospodarczego prowadzącego działalność. Strony zawierające umowę o pracę miały pełną wiedzę o jej pozorności, a skarżący świadomość, że przekazuje nieprawdziwe dane organowi rentowemu, które to dane stanowiły podstawę wypłaty przez ZUS świadczeń zainteresowanej. Sąd Okręgowy w pełni podzielił rozważania Sądu Rejonowego, że obie strony pozornej umowy o pracę miały świadomość, co do wprowadzenia pozwanego w błąd. Ich zachowanie było nacechowane złą wolą i chęcią uzyskania przez zainteresowaną nienależnych jej świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, a następnie zasiłku macierzyńskiego. Mając na względzie tak ustalony stan faktyczny, istota sporu sprowadzała się do interpretacji przepisu art. 84 ust. 6 ustawy systemowej, której w sposób wiążący dokonał Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie. Sąd ten powołał się na uchwałę SN składu 7 sędziów z dnia 11 grudnia 2019 r. w sprawie III UZP 7/19. Sąd Najwyższy podkreślił, że: „Organ rentowy może wybrać płatnika składek jako podmiot zobowiązany do zwrotu świadczenia pobranego nienależnie przez świadczeniobiorcę (art. 84 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r. poz. 300 z późn. zm.).”

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 316 § 1 k.p.c., art. 365 § 1 k.p.c. i art. 366 k.p.c.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. z uwagi na to, że zaszła nieważność postępowania oraz, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Zdaniem skarżącego przepis art. 366 k.p.c. wskazuje, że granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej obejmują nie to, co stanowiło granice powództwa, ale to, co stanowiło przedmiot i podstawę faktyczną rozstrzygnięcia w chwili wyrokowania (art. 316 k.p.c.). Ustawodawca w sposób całkowicie zamierzony w ten sposób zredagował wymieniony przepis, ponieważ sąd (na mocy przepisów szczególnych) może orzekać w kwestiach nieobjętych żądaniem pozwu, a nadto może orzec wadliwie poniżej lub ponad granicami pozwu. Skarżący przywołał art. 365 § 1 k.p.c., w myśl którego orzeczenie prawomocne

wiąże nie tylko strony i Sąd, który je wydał, lecz również inne Sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Zauważył, że przedmiot niniejszego postępowania został już osądzony pomiędzy jego stronami w sprawie, która została prawomocnie zakończona przez Sąd Okręgowy w E., IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 czerwca 2020 r., wydanym w sprawie o sygn. akt IV Ua (...). Sąd Okręgowy stwierdził bowiem, że to ubezpieczona jest zobligowana do zwrotu przedmiotu niniejszego postępowania. Zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy w E. w zaskarżonym skargą kasacyjną wyroku nie miał obowiązku ślepo respektować Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2020 r., wydanego w sprawie II UK 306/18, albowiem doszło do zmiany stanu faktycznego. Zgodnie z art. 379 pkt 3 k.p.c. zachodzi nieważność postępowania, jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Powołane przez skarżącego okoliczności nie uzasadniały - w ocenie Sądu Najwyższego - przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarżący wskazał na nieważność postępowania i oczywistą zasadność skargi, a jego argumentacja obu podstaw sprowadzała się do powołania się na występującą w sprawie powagę rzeczy osądzonej. Zdaniem skarżącego wydanie przez Sąd Okręgowy wyroku z dnia 26 czerwca 2020 r., w którym stwierdzał obowiązek zwrotu przez ubezpieczoną nienależnie pobranych świadczeń, zniweczyło możliwość zobowiązania płatnika do zwrotu świadczenia pobranego nienależnie przez

świadczeniobiorcę. Tymczasem zauważyć należy, że art. 366 k.p.c., który reguluje zakres powagi rzeczy osądzonej stanowi, że wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Innymi słowy, o wystąpieniu stanu powagi rzeczy osądzonej rozstrzyga nie tylko sama tożsamość podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia, ale równocześnie tożsamość stron. Dopiero kumulacja obu tych przesłanek przesądza o wystąpieniu powagi rzeczy osądzonej prowadzącej do nieważności postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 sierpnia 1998 r., I PKN 266/98, OSNAPiUS 1999 nr 17, poz. 554; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 301/11, LEX nr 1215417).

W rozpoznawanej sprawie nie można mówić zarówno o podmiotowej tożsamości stron, jak i o tożsamości prawnej podstawy rozstrzygnięcia. Orzeczenie Sąd Okręgowy z dnia 26 czerwca 2020 r., na które powołuje się skarżący, zapadło w wyniku rozpoznania odwołania ubezpieczonej od decyzji organu rentowego nakazującej zwrot pobranego świadczenia. Spór w tamtej sprawie zatem toczył się między ubezpieczoną M.T. a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Zaskarżony skargą kasacyjną wyrok zapadł natomiast w wyniku odwołania płatnika składek A.T. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Odmienne jest również podstawa odpowiedzialności obu podmiotów. Zgodnie z art. 84 ust. 1 u.s.u.s. osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Zgodnie z art. 84 ust. 2 ustawy systemowej, za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania (pkt 1), jak też świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia (pkt 2). Syntezy poglądów judykatury i doktryny dotyczących przesłanek uznania świadczenia za nienależnie pobrane w myśl przywołanego przepisu (co wywołuje obowiązek ich zwrotu na

podstawie ustawy systemowej) na tle aktualnie obowiązujących i wcześniejszych regulacji prawnych dokonał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 stycznia 2019 r., I UK 416/17 (OSNP 2019 nr 7, poz. 90). Podstawę prawną do żądania zwrotu wypłaconych świadczeń od płatnika składek stanowi z kolei przepis art. 84 ust. 6 u.s.u.s. Chodzi tu o zwrot świadczenia, które w myśl art. 84 ust. 1, pobrała osoba, jako nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych. Odpowiedzialność płatnika składek z art. 84 ust. 6 u.s.u.s. opiera się na winie. Przekazanie nieprawdziwych danych stanowi bowiem czyn niedozwolony, konieczne jest więc stwierdzenie winy według hipotezy: kto przekazuje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych nieprawdziwe dane, zobowiązany jest do zwrotu kwot świadczonych na ich podstawie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r., I UK 186/16, LEX nr 2312492). Oznacza to, że podstawą odpowiedzialności płatnika składek jest wina w niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu obowiązku przekazania organowi rentowemu wymaganych informacji, polegająca na niedochowaniu należytej staranności. W orzecznictwie za ugruntowane należy uznać stanowisko, że organ rentowy ma prawo dochodzić od płatnika składek nienależnego świadczenia po ziszczeniu się przesłanek z art. 84 ust. 6 u.s.u.s., bez względu na to, czy uprzednio dochodził zwrotu od świadczeniobiorcy (wyrok Sądu Najwyższego z 3 marca 2020 r., II UK 306/18, LEX nr 3188800).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.